

Ortaöğretim felsefe dersi (10. sınıflar için) öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri: Afyonkarahisar ili örneği¹

Ömer Kızıltan², Hasan Burak İnanç³

² Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Felsefe Grubu Eğitimi Ana Bilim Dalı, Eğitim Fakültesi, Çukurova Üniversitesi, Adana/Türkiye.

³ Millî Eğitim Bakanlığı, Afyonkarahisar/Türkiye.

ÖZET

Felsefe dersi ilk kez liselerde 10. sınıflarda okutulmaya başlanmıştır. 2018 yılında bu derse yönelik öğretim programı hazırlanmış ve 2018-2019 öğretim yılından itibaren bu program liselerde uygulanmıştır. Bu çalışma ile 10. sınıflarda uygulanan felsefe dersi öğretim programı öğretmenlerden elde edilen görüşler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda Afyonkarahisar ili Merkez, Çay ve Bolvadin ilçelerinde devlet liselerinde görev yapan 7 felsefe grubu öğretmeniyle görüşülmüştür. Görüşmelerde araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veriler toplanmıştır. Bu kapsamda sorular, öğretmenlerin 10. sınıfta kullanılan 2018 felsefe öğretim programına yönelik kazanım, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme boyutları hakkında neler düşündüklerini belirlemeye yönelik hazırlanmıştır. Öğretmenlere göre kazanımlar sayısal olarak yeterlidir. Kazanımlar açık ve anlaşılırdır. Kazanımların öğrenci seviyesine uygun olduğu belirtilmiştir. İçeriğe ilişkin görüşlerde, içeriğin öğrenci düzeyine uygun olduğu, kazanımlar ile örtüştüğü ve yeterli olduğu tespit edilmiştir. Eğitim durumları boyutu bağlamında gelen görüşler ağırlıklı olarak olumsuzdur. Bunlar arasında öne çıkan iki olumsuz görüş, etkinlik örneğinin öğretim programlarında yer almaması ve öğretim programının karikatür, film önerisi gibi yol gösterici yönlerinin olmamasıdır. Sınava durumuna ilişkin olarak ise öğretmenlerden ölçme-değerlendirme örneklerine öğretim programında yer verilmesi gerektiği görüşü gelmiştir. Yine bu boyutta öğretim programının ürün odaklı ölçme-değerlendirme yöntem ve teknikleri yerine süreç odaklı ölçme-değerlendirme yöntemlerinin kullanımına yönlendirmesi gerektiği görüşü karşımıza çıkmaktadır.

ANAHTAR KELİMELER

Felsefe eğitimi, felsefe öğretimi, felsefe grubu eğitimi, ortaöğretim lise felsefe dersi, felsefe dersi öğretim programı.

Teachers opinions on the secondary school philosophy course curriculum (for 10th grade): The example of Afyonkarahisar province

ABSTRACT

Philosophy courses began to be taught in 10th grade in high schools for the first time. A curriculum for this course was prepared in 2018, and this program has been implemented in high schools since the 2018-2019 academic year. In this study, the philosophy course curriculum implemented in 10th grade was evaluated in line with the opinions obtained from the teachers. For this purpose, 7 philosophy group teachers working in public high schools in the Merkez, Çay, and Bolvadin districts of Afyonkarahisar province were interviewed. Through the interviews, data were collected via a semi-structured interview form developed by the researchers. In this context, the

¹ Bu araştırma Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği kurulunda (Protokol no. E-7400925-604.01.02-528244) 03.10.2022 tarih 7 nolu kararın onayı ile yürütülmüştür.

Atrf: Kızıltan, Ö., & İnanç, H. B. (2024). Ortaöğretim felsefe dersi (10. sınıflar için) öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri: Afyonkarahisar ili örneği. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 508-524. <https://doi.org/10.48146/odusobiad.1351447>

questions were prepared to determine what the teachers thought about the achievement, content, teaching and learning and evaluation dimensions of the 2018 philosophy course curriculum used in the 10th grade. According to the teachers, the achievements are numerically sufficient. The achievements are clear and understandable. It was stated that the achievements were suitable for the level of the student. In the opinions about the content, it was determined that the content was suitable for the level of the student, the content overlapped with the achievements and the content was sufficient. Opinions in the context of teaching and learning dimension are predominantly negative. Among these, two prominent negative opinions were that the activity examples were not included in the curriculum and that the curriculum did not have guiding aspects such as cartoons and movie suggestions. Regarding the measurement-evaluation dimension, the teachers thought that measurement samples should be included in the curriculum. Again, in this dimension, there was an opinion that the curriculum should direct the use of process-oriented measurement-evaluation methods instead of product-oriented measurement-evaluation methods and techniques.

KEYWORDS

Philosophy education, teaching philosophy, philosophy group education, philosophy course in high school, curriculum of philosophy course.

Giriş

Felsefe, yüzyıllar boyunca insanın kendisini, çevresini, doğayı, kâinatı anlaması adına gerçekleştirdiği bir anlam arayışı ve sorgulama ihtiyacı sonucunda varlığını devam ettirme imkânı bulmuştur. İnsan temelli olan bu etkinlik genel hatları ile varlık, bilgi ve değer üzerine gerçekleştirdiği akıl yürütmeler aracılığıyla tutarlı düşünceler ortaya koymakta ve temellendirmelerle kavramları/problemleri açık hale getirmektedir.

Günümüzde felsefe, insanın kendisiyle ilgili problemlerden, teknoloji gibi değişimlere neden olan dışsal etmenlere, bu tür değişimlerle yüzleşmeye kadar yaşamdaki pek çok önemli konu üzerinde durmaktadır. Ayrıca felsefe, olan ile olması gereken ayrımı bağlamında ideal olanın sorgulanmasını sağlama ve bu sorgulanma ile de kavramların ideale yaklaştırılması misyonunu yürütmektedir (Kızıltan, 2022, s.220). Kısaca felsefenin bir faaliyet olduğu söylenebilir. Bu faaliyetin temelinde ise insanın 'soru sorabilen', 'problem görebilen' bir varlık olma yönünü hareket noktası olarak almak yanlış olmayacaktır. Akılsal bir varlık olarak insan, felsefi sorular sormakta, yaşamında gördüğü durumları problem haline getirmekte ve düşünce üzerine düşünme gerçekleştirmektedir (Koç, 2020, s.6).

Tüm bunlardan hareketle felsefe faaliyeti sonucunda ortaya çıkan felsefi düşünme becerilerini felsefe dersi içerisinde öğrencilere kazandırmak gerekmektedir. Bu beceri genel hatları ile, öğrencilere, felsefi sorgulamayı kavratmak, yaşamın tüm unsurlarıyla farkında olabilme becerisi kazandırmak ve en önemlisi de tüm bu biliş, duyuşsal yetileri onların yaşamında kalıcı hale getirebilmektir (Kadioğlu, 2021, s.5).

Felsefe dersinin etkili planlaması adına felsefe eğitimine yönelik araştırmalara büyük iş düşmektedir. Böylece eğitim sisteminin unsurları olan öğretmen, öğrenci ve öğretim programlarının (Dombaycı, 2013, s.135) birbiriyle en uyumlu şekilde koordinasyonu sağlanabilir. Felsefe eğitimi açısından bu unsurların tek tek ya da bir arada incelenmesi gerekmektedir. Felsefe eğitimi, felsefenin sistematik yapısına ve temel düşüncelerine ilişkin hangi konuların öğrencilere öğretileceğini ortaya koymada bize yol göstermektedir. Zaten genel hatları ile felsefe eğitiminin kişilere felsefe bilincini kazandırması beklenmektedir (Uygur, 1988, s.125).

Felsefe grubu eğitimi bünyesinde yer alan felsefe eğitimi, en etkili şekilde felsefenin eğitim içerisinde nasıl uygulanabileceğinin sorgulanması görevini üstlenmektedir. Bu eğitimde çeşitli konu ve kavramlar üzerine yaratıcı, analitik, sentetik ve sorgulayıcı bir tavır ile hareket edilmektedir. Bu bahsi geçen tavırların yanı sıra dersin işlenişinde tarihsel temelli bir yaklaşım ile mi, yoksa problem temelli bir yaklaşım ile mi? hareket edilmesi gerektiği üzerinde uzlaşılamamıştır. Felsefe eğitimi üzerine yapılan çalışmalar ile bu tartışmalara yönelik yanıtlar toplamak oldukça önemlidir. Çünkü etkili bir felsefe eğitiminin gerçekleştirilmesi adına bu tür

soru işaretlerini çözüme kavuşturmak için felsefe dersi öğretim programlarında pek çok değişiklik gerçekleştirilmiştir.

11. sınıf düzeyinde gerçekleşen felsefe dersi öğretim programları Cumhuriyetin ilanıyla birlikte günümüze kadar 1924/1934, 1935/1938, 1950/1957, 1976, 1985, 1993, 2009 ve 2017/2018 yıllarında yeniden düzenlenmiştir (Kızıltan, 2020, s.32; Duman, 2023, s.261). Son felsefe öğretim programında lise son sınıflarda yer alan felsefe dersine ek olarak 10. sınıflara bir felsefe dersi eklenmiştir. Bu iki dersin öğretim programı bir arada yayımlanmıştır (MEB, 2018). 2018 yılı felsefe dersi öğretim programının 10. sınıf düzeyi için olan kısmı incelendiğinde toplam kazanım sayısı 18'dir. Bununla birlikte dört temel üniteden oluşmaktadır. Bu üniteler; 'Felsefeyi tanıma', 'Felsefe ile düşünme', 'Felsefenin temel konuları ve problemleri' ve 'Felsefi okuma ve yazmadır'. Bu öğretim programı ile başta felsefenin ne olduğu ve problem alanları öğrenciye kazandırılmaya çalışılmıştır. Buradaki amaç 11. sınıf için temel felsefi alt yapının kazandırılmasıdır. Böylece felsefe ve düşünme arasındaki ilişkiden hareketle, felsefenin ne olduğu ve felsefedeki çeşitli problem alanları ortaya konulmaya çalışılmıştır. En son ünite ise, felsefi metinlerin nasıl okunacağı ve felsefi bir metnin nasıl yazılacağı konusuna yer verilmiştir (MEB, 2018, s.16).

Bu noktada öğretim programına yönelik çalışmalar artırılmalıdır. Teorik olarak kazandırılmak istenilen ile uygulamaya yönelik pratiklerin verimli bir şekilde bir araya getirilmesinde en önemli unsurlardan biri olan öğretim programına ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece eğitsel süreçler etkili bir planlama ile gerçekleştirilebilir. Eğitimdeki başarının artırılmasında önemli bir aşama olan planlama ile bu ihtiyaç karşılanabilmektedir (Gözütok, 2007, s.117). Felsefe dersi için de öğretim programının önemi tartışılmaz. Çünkü esas çizilen sınırlama doğrultusunda bütün sistem unsurları (öğretmen, akademisyen, öğrenci, yönetici) öğretim programında çizilen yol haritasına göre hareket etmek zorundadır. Ancak ilgili literatür incelendiğinde bu konuda yapılan çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir.

Bu bağlamda araştırmamızın konusuna ilişkin tek çalışmanın Manav'ın (2017) "Ortaöğretim felsefe dersi 2017 yılı öğretim programının 10. sınıf düzeyinin değerlendirilmesi" adlı çalışması olduğu hatırlatılmalıdır. Ancak bu çalışmanın da yürürlüğe giren 2018 yılı 10. sınıf felsefe dersi öğretim programının son haline ilişkin olmadığı belirtilmelidir. 10. sınıf düzeyinde felsefe öğretim programına ilişkin çalışmalarda sınırlılık olmasına rağmen 11. sınıf felsefe dersi öğretim programına ilişkin çalışmalara sıkça rastlanılmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır; Beydoğan, Cihan ve Taşdemir (2006) "Lise felsefe öğretim programının öğretmen ve öğrenci görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi" adlı çalışmada çeşitli illerde görev yapan elli öğretmen üzerinden bilgi toplama formu aracılığıyla veriler toplanmıştır. Biçer (2013) "Öğretmen görüşlerine göre felsefe öğretim programı ve uygulama sürecinde karşılaşılan sorunlar" adlı çalışmada Isparta ili örneğinde öğretmenlerle 11. sınıf felsefe dersi öğretim programını değerlendirmeye yönelik görüşmeler gerçekleştirmiştir. Oktay ve Şakar (2014) "Ortaöğretim 11. sınıf felsefe dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi 'Isparta örneği' " adlı çalışmada Isparta ilinde görev yapan tüm felsefe öğretmenlerine ulaşarak nicel ve nitel verilere dayalı bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bayrak ve Duruhan (2015) "2009 yılında hazırlanan felsefe öğretim programına ilişkin felsefe öğretmenlerinin görüşleri (Sivas ili örneği)" adlı çalışmada Sivas ili örneği üzerinden felsefe öğretmenlerinin görüşlerine başvurmuştur. Manav (2018) "An Investigation into the 11th Grade National Philosophy Curriculum in Turkey" adlı çalışmada 2018 yılı 11. sınıf felsefe dersi öğretim programı doküman analizine dayalı olarak incelemiştir.

Genel olarak felsefe dersinin değerlendirilmesine ilişkin çalışmalar da karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmalarda öğretim programına yönelik unsurlara yer verilebilmektedir. Ünsal (2016) Kahramanmaraş'ta 12 felsefe öğretmeni ile nitel olarak gerçekleştirdiği "Orta öğretim felsefe dersine yönelik öğretmen görüşleri: kazanımlar, sorunlar ve çözüm önerileri" adlı çalışmada felsefe dersine yönelik sorunları tespit etmeye çalışmıştır. Aynı zamanda felsefe dersinin öğrenciye neler kazandırdığına dair tespitler ortaya koymuştur. Doğrudan öğretim programı incelenmemiş olmasına rağmen ele alınan konular içerisinde öğretim programına da yer

verilmiştir. Öğretim programı ile ilişkili şekilde ders kitaplarına yönelik çalışmalar da karşımıza çıkmaktadır. Demircioğlu ve Duman (2013), 11. sınıf düzeyinde 1935 ve 2009 öğretim programlarına göre yazılan ders kitaplarında çeşitli kavramların karşılaştırmasını gerçekleştirmişlerdir.

Tamamlanan çalışmaların 11. sınıf felsefe dersi öğretim programı üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu tür çalışmaların 10. sınıf düzeyinde felsefe dersinin uygulanması sürecinde kazanımlar, içerik, konu bütünlüğü, önerilen metinleri ve ölçme-değerlendirme yöntem ve teknikleri vb. hakkında öğretmenlerden elde edilecek veriler yoluyla tespit edilmesi, hazırlanacak yeni öğretim programlarına katkı sağlayacaktır.

10. sınıflarda ilk kez felsefe dersine yer verilmesi ve felsefenin ne olduğu ağırlıklı bir içeriğin oluşturulması büyük bir gelişmedir. Daha önce de bahsedildiği gibi son dönem çalışmalar incelendiğinde felsefe öğretim programının 10. sınıf ayağına ilişkin yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu sınırlılığı aşmak adına bu çalışma ile 2018-2019 öğretim yılından günümüze uygulanan 10. sınıf felsefe dersine ilişkin hazırlanan öğretim programının felsefe grubu öğretmenlerinin görüşleri bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Felsefe eğitimine yönelik yapılan çalışmalar arttıkça alana önemli katkı sunulacağı düşünülmektedir.

Problem Durumu

Program kavramı eğitim programı kapsamında, öğretim programını da içeren hali ile organize edilmiş yaşantılardan oluşmaktadır. Bu yönüyle program dinamik bir yapıya sahiptir. Sürekli gelişme içerisinde yeni keşiflere, farklı günün koşullarına göre değişiklik göstermelidir (Fidan, 2012, s.15). Felsefe dersi öğretim programı da 2017 yılında liselerin haftalık ders dağılım çizelgelerindeki değişikliğe bağlı olarak güncellenmiştir. Yapılan değişikliklerden en önemlisi ortaöğretim felsefe dersinin 10. ve 11. sınıflarda iki ders saati ortak zorunlu ders kategorisinde okutulmaya başlamasıdır. Dersler, 2013 yılındaki gibi, 'ortak dersler' ve 'seçmeli dersler' şeklinde ayrılmış ve seçmeli ders grupları da aynı şekilde sürdürülmüştür. Bu yeni uygulama için yeni bir felsefe öğretim programı oluşturulmuştur. Ancak bu öğretim programının kamuoyuna sunulmasıyla gelen geri bildirimler sonucu düzenlenip yeniden yayımlanması süreci 2018 yılını bulmuştur (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017, s.1624; Kızıltan, 2020, s.31). Kısaca felsefe dersi öğretim programının yer aldığı, 19 Ocak 2018 tarih ve 27 sayılı karar doğrultusunda, 2009 ve 2017 yılında kabul edilen Talim ve Terbiye Kurulu kararları yürürlükten kaldırılmıştır. Yerine yine aynı isimdeki 'Ortaöğretim Felsefe Dersi (10. ve 11. sınıflar) Öğretim Programı' adı ile çeşitli değişiklikler yapılarak 2018-2019 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlamıştır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018, s.1776; Kızıltan, 2020, s.42).

Son dönemde bilgideki hızlı artış beraberinde öğrencilerin daha planlı bir eğitim ile zamanını daha verimli şekilde kullanmasını zorunlu kılmıştır. Felsefenin öğrencilere kazandırılması beklenen düşünsel katkıları göz önünde bulundurarak teorik ve uygulama birlikteliğini en iyi şekilde organize eden bir öğretim programının hazırlıklarına şimdiden başlamak gerekmektedir. Çünkü öğretim programı kısa sürede hazırlanabilecek bir unsur değildir. Uzun yıllar boyunca paydaşların görüşleri doğrultusunda şekillenecek bir yapıya sahiptir. Böylece mevcutta hazır olan öğretim programları incelenerek bir sonraki hazırlanacak öğretim programındaki eksiklikler ya da etkili yönler belirlenebilecektir. Özellikle eğitimde karşılaşılan son dönem gelişmelerle de üst düzey düşünme becerilerine sahip, yeniliklere açık, sorgulayan, hoşgörülü bireylerin yetiştirilmesi için öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenlerin fikirlerini görmek oldukça önemlidir.

Daha önce de bahsedildiği gibi 2018 ortaöğretim felsefe dersi (10. sınıf için) öğretim programına yönelik yapılan çalışmalar sınırlılık göstermektedir. Bu çalışma ile 10. sınıflarda ilk kez okutulan felsefe dersi kapsamındaki öğretim programı incelenmiştir. Araştırmanın amacı, uygulanan ortaöğretim felsefe dersi (10. sınıf için) öğretim programını felsefe grubu öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelemektir. Bu kapsamda araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Felsefe grubu öğretmenlerinin 2018 yılı ortaöğretim felsefe dersi (10. sınıf) öğretim programının kazanım boyutuyla ilgili görüşleri nelerdir?
2. Felsefe grubu öğretmenlerinin 2018 yılı ortaöğretim felsefe dersi (10. sınıf) öğretim programının içerik boyutuyla ilgili görüşleri nelerdir?
3. Felsefe grubu öğretmenlerinin 2018 yılı ortaöğretim felsefe dersi (10. sınıf) öğretim programının eğitim durumları boyutuyla ilgili görüşleri nelerdir?
4. Felsefe grubu öğretmenlerinin 2018 yılı ortaöğretim felsefe dersi (10. sınıf) öğretim programının değerlendirme boyutuyla ilgili görüşleri nelerdir?

Belirtilen problemler çerçevesinde 10. sınıflarda yer alan felsefe dersinde kullanılan öğretim programının; kazanım, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve sınav durumları temel ayrımları kapsamında öğretmen görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada ortaöğretim felsefe dersi (10. sınıf) öğretim programının öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi adına nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Nitel araştırmada gözlem, görüşme, doküman analizi vb. veri toplama tekniği ya da teknikleri kullanılarak kişilerin algıları, düşünceleri çerçevesinde olayların gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulması amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.39). Nitel araştırma yöntemlerinden ise temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Merriam'a (2013, s. 22-23) göre eğitim, sağlık, yönetim vb. uygulamalı alanlarda temel nitel araştırma gibi bir kategori ile insanların bir durum ile ilişkili tecrübeleri ele alınabilir. Bu çalışmada öğretmenlerin öğretim programı ile ilgili görüşlerine başvurulacağı için temel nitel araştırma deseninden yararlanılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada Afyon ili devlet okullarında görev yapan felsefe grubu öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuştur. Böylece çalışma grubu 2022-2023 öğretim yılında, Afyon ili Çay, Bolvadin ve Merkez ilçesinde devlet liselerinde felsefe dersine giren 7 felsefe grubu öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin demografik özellikleri şu şekildedir: Çalışmaya 5 kadın, 2 erkek öğretmen katılmıştır. 4 öğretmen fen-edebiyat/edebiyat fakültesi mezunu iken 3 öğretmen eğitim fakültesi mezunudur. Fen-edebiyat/edebiyat fakültesi mezunu öğretmenlerin tamamı sosyoloji programından mezundur. Öğretmenlerin mesleki deneyimi 0-2 yıl arası (0 kişi), 3-5 yıl arası (1 kişi), 6-8 yıl arası (1 kişi), 9-11 yıl arası (3 kişi) ve 12 yıl üzeri (2 kişi)'dir. Öğretmenlerin felsefe konu alanı ile ilgili hizmet içi eğitim alma durumları; hiç (3 kişi), 1-4 kere (2 kişi), 5-10 kere (2 kişi), 11-15 kere (0 kişi) ve son olarak 16 kere üzeri (0 kişi) şeklinde dağılım göstermektedir.

Çalışma için, Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler alanında bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulundan 03/10/2022 tarih E-74009925-604.01.02-528244 belge sayı numarası ile gerekli izinler alınmıştır.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırma nitel araştırmada bir veri toplama aracı olarak kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilmiştir. Bu form iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım bilgi formu olmakla birlikte, ikinci kısım ise yarı yapılandırılmış görüşme sorularından oluşmaktadır. İkinci kısımdaki yarı yapılandırılmış görüşme formu, alan yazın taranarak taslak halinde oluşturulmuştur. Sonrasında birer 'Felsefe Grubu Eğitimi' ve 'Eğitim Programları ve Öğretimi' alan uzmanı araştırmanın amacı ile programın öğelerine (kazanım, içerik, eğitim durumları, sınav durumları) yönelik hazırlanan soruların örtüşüp örtüşmediğine, soruların anlaşılır olup olmadığına bakmışlardır. Bir 'Ölçme ve Değerlendirme' alan uzmanı ise ölçülmek istenilen amaca uygun soruların öğretmenlerin düzeyine uygun sorulup sorulmadığını ve soruların tek bir şeyi

ölçüp ölçmediğini kontrol etmiştir. Uzmanlar yarı yapılandırılmış görüşme formunun kapsam ve görünüş geçerliğini sağlamıştır. Kapsam geçerliği, bir ölçme aracının amaca hizmet etme derecesi olarak tanımlanmaktadır (Turgut ve Baykul, 2010, s.133). Bu amaçla bazı sorular düzeltilmiş, bazı sorular ise çıkartılmıştır. Gelen uzman dönütleri sonucunda görüşme formunda yer alan soruların araştırmanın amacına ve içeriğine uygun olduğu teyit edilmiştir. Ayrıca kapsam geçerliğini sağlamak adına ilgili literatüre bağlı kalınmıştır. Son olarak 'Türkçe Eğitimi' alanında uzman bir kişi de cümlelerin anlaşılıp anlaşılmadığı, kullanılan dilin sade olup olmadığı konusunda görüşlerini iletmişlerdir. Gelen geri bildirimler doğrultusunda cümlelerde anlatıma engel olacak durumlar ortadan kaldırılmıştır.

En son açık uçlu 4 sorudan oluşan "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" elde edilmiştir. Bu her bir soru ek olarak üç alt soruyu içerecek şekilde oluşturulmuştur. Böylece yarı yapılandırılmış görüşme formunda toplam 16 soru bulunmaktadır. Sorular, felsefe öğretmenlerinin 10. sınıflar için hazırlanan felsefe dersi öğretim programının (2018); kazanım, içerik, eğitim durumları ve sınav durumları hakkında neler düşündüklerini belirlemeye yöneliktir.

İç geçerlik, araştırma bulgularının dış dünya ile uyuşup uyuşmadığına bağlıdır (Merriam, 2013, s.203). İç geçerliği sağlamak adına katılımcı teyidinin alınmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca görüşmelerden elde edilen verilerin yazıya aktarılmasında cümle yapılarında herhangi bir düzenleme yapılmamasına ve doğrudan alıntı yapmaya dikkat edilerek iç geçerlik artırılmaya çalışılmıştır. Uzman kontrolü de iç geçerliği artırmada oldukça önemlidir.

Dış geçerlik ise çalışmanın sonuçlarının ne kadar genellenebilir olduğuna yöneliktir. Çalışmayı okuyan kişi, ulaşılan bulguların farklı durumlara uygulanıp uygulanamayacağı kendisi karar vermektedir. Bu sebeple kesin bir ayırım söz konusu olmasa da bazı dikkat edilecek hususlar ile buna önlem alınmaya çalışılmaktadır (Merriam, 2013, s.214, 218). Dış geçerlik adına ayrıntılı bir işlem betimlemesi yapılmış ve çalışma grubuna ilişkin bilgi verilmiştir.

Araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman'ın (1994) nitel araştırmalar için kullandığı güvenilirlik formülünden yararlanılarak hesaplanmıştır (Güvenirlik formülü = Görüş birliği/ Görüş birliği+ Görüş ayrılığı). İki ayrı araştırmacı tarafından analiz edilen içerikte, Miles ve Huberman'ın güvenilirlik formülüne göre 0,77 oranı sonucuna ulaşılmıştır. 0,70'ten büyük olması sebebiyle bu çalışmanın güvenilir olduğu söylenebilir.

Verilerin Toplanması

Belirlenen okullardaki felsefe grubu öğretmenleri ile daha önceden belirlenen gün ve saatlerde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuş olup yapılan görüşmeler, öğretmenlerin onay durumuna bağlı olarak ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiştir. Ayrıca not defteri ile de araştırmacı notlar almıştır. Yapılan görüşmelerin ortalama uzunluğu 25-30 dakikadır. Görüşmelerin tümü ikinci araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonradan yazıya geçirilmiştir. Veriler toplanırken bilgilendirilmiş onam formları imzalatılarak kimsenin ulaşamayacağı bir yerde muhafaza edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın deseni olan nitel araştırma çerçevesinde en sık kullanılan veri toplama araçlarından içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Bu teknikte verilerin analizinde tematik kodlamadan yararlanılmıştır. Geray'a (2011, s.178) göre tematik kodlama 'gözlem ve görüşme çıktılarının çeşitli kavramlar, başlıklar veya temalara göre sınıflandırılması'dır. Burada belirli görüşler içerisinde karşılaştırmalar yaparak soyutlamalara ulaşılmaktadır. Öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde tespit edilen soyutlamalar kullanılma sıklığına (frekans analizi) göre gruplandırılmıştır. Öğretmenlerin görüşleri Ö1, Ö2, Ö3..., Ö6, Ö7 şeklinde parantez içerisinde sunulmuştur. Belirlenen başlıkları ilişkili biçimde açıklanarak yorumlanmış ve araştırmanın amacı doğrultusunda çeşitli sonuçlar elde edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.228).

Bu araştırma Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği kurulunda (Protokol no. E-74009925-604.01.02-528244) 03.10.2022 tarih 7 nolu kararın onayı ile yürütülmüştür.

Bulgular

Çalışma kapsamında ele alınan alt problemler çerçevesinde felsefe grubu öğretmenlerinden elde edilen veriler incelenmiştir. İncelenen veriler sonucunda 2018 yılı ortaöğretim felsefe dersi (10. sınıf) öğretim programında yer alan kazanım, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme boyutlarına yönelik bulgular aşağıda sunulmuştur.

Ortaöğretim Felsefe Dersi (10. Sınıf İçin) Öğretim Programının Kazanım Boyutuyla İlgili Bulguları

Öğretim programının kazanım boyutuyla ilgili bulgular sunulurken felsefe grubu öğretmenlerinin kazanımların açıklığı, yeterliliği, öğrenci seviyesine uygunluğu, sürenin yeterliliği vb. konular hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Aşağıda Tablo 1’de buna ilişkin görüşler ve frekansları sunulmuştur.

Tablo 1 Programın kazanım boyutuyla ilgili bulguları

Kazanım boyutuna ilişkin görüşler	Görüşler	f
Kazanım sayısal olarak yeterlidir	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5	4
Kazanımlar bilişsel ağırlıklıdır	Ö6	1
Kazanımlar öğrenci düzeyine uygundur	Ö1, Ö2, Ö3	3
Kazanımlar öğrenci seviyesine uygun değildir	Ö4, Ö7	2
Kazanımlar açık ve anlaşılırdır	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5	4
Kazanımları gerçekleştirmek için süre yeterlidir	Ö2, Ö6	2
Kazanımlarda bazı daraltmalar gerekir	Ö1, Ö4	2
Kazanımlarda bazı düzeltmeler yapmak gerekir	Ö3, Ö6	2

Tablo 1’de kazanım boyutuna yönelik görüşler incelendiğinde kazanımların sayısal olarak yeterli ve açık-anlaşılır olduğu, öğretmenlerden çoğunun felsefe dersi 10. sınıf öğretim programı hakkında olumlu değerlendirmelerde bulunduğu gözlemlenmiştir.

Öğretim programının kazanım boyutunun ‘sayısal olarak yeterli’ olduğuna ilişkin öğretmen görüşleri şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

“...kazanımlar sayısal olarak yeterlidir. Yeterince kazanım bulunmaktadır...” (Ö3)

“...11. sınıfa hazırlama açısından kavramlara girdiği için kazanımları yeterli buluyorum. Hatta iki sene felsefe görülmesini liselerde öğrenciler açısından çok faydalı buldum. Daha önce tek seneydi ve genel anlatılıyordu. Kazanımlar sayı açısından yeterlidir...” (Ö2)

Bir diğer görüş kazanımların açık ve anlaşılabilirliğine ilişkindir. Bu tespite ilişkin Ö5 ve Ö1’in görüşleri şu şekilde geçmektedir:

“... Kazanımlar açık ve nettir. Öğrenci anlarken zorlanmamaktadır. Ancak bazı öğrencilerin anlayamama sebebi ise yüzeysel düşünüp detaylandıramamalarından kaynaklanmaktadır...” (Ö5)

“... Genel olarak felsefe dersine bazı öğrenciler uzak oldukları için kazanımlar zorlayıcı olabilir. (Seviye anlamında). Öğrenci faktörü dışında kazanımlar açık ve anlaşılırdır.” (Ö1)

Burada öğrenci faktörünün etkisine de vurgu yapılmaktadır. Kazanımlar ne kadar etkili olursa olsun öğrencinin düzeyi derse uygun olmadığında öğrenmenin gerçekleşmesinin zorluğu da vurgulanmaktadır.

Öğretim programında kazanımların gerçekleştirilmesi için verilen sürenin yeterli olduğu da bazı öğretmenler tarafından belirtilmektedir. Aşağıda Ö2’nin görüşüne yer verilmiştir:

"... Ama felsefe sonsuz, çok fazla konu olması da süreyi sorunlu hale getirir.... Bu haliyle süre tam yetmekte 1 yıl için. Kazanımlar yeterlidir. Öğrenci anlamıyorsa hiç çalışmadan geliyor demektir. Kendi ilgisizdir. Yani ilgili öğrenci çok rahat kavlıyor. Neyin ne olduğunu anlıyor yani..." (Ö2)

Kazanımlar ile ilgili olumlu görüşlerin yanı sıra bazı mevcut kazanımların azaltılması gerekliliğini bildiren ya da mevcut kazanımlardan bazılarının düzenlenmesi gerektiğini bildiren görüşlere de rastlanılmıştır. Bunlardan ilk olarak mevcut kazanımların azaltılması gerektiğini savunan Ö4'ün görüşüne aşağıda yer verilmiştir.

"...Kazanımlarla birlikte konular çok detaylıdır. Öğrenciler detaylarda boğulmaktadır. Mevcut kazanımlar azaltılarak yoğun konular yerine daha genel çerçeve çizilebilir. Teorik öğrenme bence etkili olmamakta görsel sanatlar dersi ile birleştirilip daha zevkli hale getirilebilir..." (Ö4)

Mevcut kazanımlardan bazılarının düzenlenerek kullanılmasına ilişkin ise Ö6'nın görüşü şu şekildedir:

"...Felsefi akıl yürütme ve yazma adındaki ünite uygunluk göstermemektedir. Bu ünitenin felsefi metin okuma ve yazmaya yönelik olması daha uygun olacaktır. Örneğin bu üniteye yer alan 'Felsefi akıl yürütme becerilerini diğer alanlarda uygular' kazanımı da 2. ünite olan felsefeyle düşünme ünitesine taşınmalıdır. Son ünite daha çok felsefi metin okuma ve yazma kazanımlarına ayrılmalıdır. Bu ders ile 11. sınıftaki felsefe tarihi formatına öğrenciler hazırlanmalıdır" (Ö6)

Görüldüğü gibi bu noktaya kadar 10. sınıflar için hazırlanmış olan felsefe öğretim programında kazanımlar yeterli bulunmuş, ek olarak fazladan kazanım eklemeye ihtiyaç olmadığı görüşünü ortaya koymuşlardır. Bazı öğretmenler ya mevcut kazanımların düzenlenerek uygulanmasını, bazıları ise kazanımların biraz daha hafifletilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Son olarak olumsuz görüşlere yer verilmiştir. Bunlardan ilki kazanımların öğrenci seviyesine uygun olmamasına ilişkindir. Ö7'nin görüşü aşağıda sunulmuştur:

"Kazanımları tam anlamıyla yeterli bulmuyorum. Kazanımlar öğrenciler için ütopyik kalmaktadır. Bazen öğrenciler için inanılmaz soyut kalabilmektedir..." (Ö7)

Olumsuz görüşlerden bir diğeri ise tek bir görüş şeklinde karşımıza çıkan öğretim programının kazanımlarının bilişsel ağırlıklı olduğuna dairdir. Ö6'nın ifadesi ile bu görüş şu şekildedir:

"... . Ancak kazanımlar daha çok bilişsel düzeyde hazırlanmıştır. Duyuşsal ve psikomotor düzey eksik kalmıştır. Örneğin son ünite olan felsefi akıl yürütme ve yazma kısmı için psikomotor düzeyde kazanımlar olması gerekir. İlk üniteye karşı olumlu tutum geliştirir şeklinde bir kazanım ile duyuşsal alana ilişkin bir kazanım gereklidir." (Ö6)

Kazanımlara yönelik öğretmen görüşlerine yer verdikten sonra bir diğer boyut olan içeriğe ilişkin bulgulara yer vermek gerekmektedir.

Ortaöğretim Felsefe Dersi (10. Sınıf İçin) Öğretim Programının İçerik Boyutuyla İlgili Bulguları

İçerik boyutu ile ilgili öğretmenlerin görüşleri alınırken kazanımların içerik ile örtüşme durumu, içeriğin güncelliği, içeriğin günlük hayat ile ilişkisi ve içeriğin açıklamaları vb. konular hakkında felsefe öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuştur. Aşağıda Tablo 2'de buna ilişkin görüşler ve frekansları sunulmuştur.

Tablo 2 Programın içerik boyutuyla ilgili bulguları

İçerik boyutuna ilişkin görüşler	Görüşler	f
Kazanımlar içerik ile örtüşmektedir	Ö1, Ö3, Ö5	3
İçerik yeterlidir	Ö2, Ö5	2
İçerik öğrenci düzeyine uygundur	Ö2, Ö3, Ö5	3
İçerik güncel değildir	Ö4	1
İçeriğe eklenmesi gereken bazı konular bulunmaktadır	Ö3, Ö6	2

İçerik günlük hayat ile ilişkilendirilmelidir	Ö2, Ö4, Ö7	3
İçerik açıklamaları yetersizdir	Ö6	1

Tablo 2 incelendiğinde “kazanımların içerik ile örtüştüğü” ve “içeriğin öğrenci düzeyine uygun olduğu” görüşlerinin ağırlık kazandığı görülmektedir. Olumsuz görüşlerden ise “içeriğin güncel olmadığı” ile “içerik açıklamalarının yetersizliği” elde edilen bulgular arasındadır.

Öğretmenlerin felsefe öğretim programına yönelik içerik-kazanım örtüşmesi ile ilgili ifade ettiği görüşlerden bazıları şunlardır:

“... İçerik ve kazanımlar örtüşmektedir. Genel olarak öğrenci düzeyine uygundur...” (Ö3)

“İçerikler kazanımlarla örtüşmektedir. Felsefe de sorular değişmez cevaplar değişir bu nedenle de var olan kazanımlara göre içeriğin değişmesine gerek yoktur...” (Ö5)

İçeriğin öğrenci düzeyine uygun olduğu da gelen görüşler arasında en fazla orana sahip görüşlerden birisidir. Buna ilişkin Ö2'nin ifadesi şu şekilde geçmektedir:

“Öğrenci düzeyi düşük sınıflarda kazanımlar ne kadar iyi olursa olsun içerik öğrenciye kazandırılmıyor. İçerik öğrenci düzeyine uygundur ama bir matematik dersi gibi mota mot takip etmek yerine derse öğrencinin katılımı ile felsefe dersi işlenebilir. Önce temel kavramları verip konuşuyoruz tartışıyoruz. Program zaten öğrencinin hazır bulunuşluğunu sağlayacak bir şey değil. Aynı okulda bile sınıftan sınıfa ders anlatımı, ders işlemesi farklı oluyor. Normalde sözelde daha rahat işlemem gerekmesine rağmen sayısal sınıfta daha rahat ders işliyorum. Sözel sınıfta dersi anlatmam ve kavratmam daha zor oluyor. Öğrencinin ön hazırlığı olmamasından kaynaklı bu da. Programdan ziyade öğrencinin eğitime bakışı ile ilgili bir durum. Bu sadece felsefe için geçerli değil, Türkçe ve İngilizce dersi için de geçerli. Çocuk hazırlanmadan geliyor ama sayısal öğrenci bir göz gezdirip geliyor. Konulara bakıyor ne var ne işleyeceğiz biliyor...” (Ö2)

Gelen görüşler doğrultusunda felsefe dersi için hazırlanan 10. sınıf öğretim programının içerik bakımından uygun olduğunu söyleyen görüşler bulunsa da içeriğe eklenilmesi gereken konuların olduğunu söyleyen görüşler de bulunmaktadır. Bu bağlamda Ö3 ve Ö6'nın görüşleri aşağıda sunulmuştur:

“... 3. ünite “felsefenin temel konuları ve problemleri -ahlak felsefesi” ünitesine “Uygulamalı Etik” konusu eklenebilir. Bu bağlamda “Çevre Etiği”, “Tıp Etiği”, “Meslek Etiği” gibi konular yer almalıdır.” (Ö3)

“Yapay zekâ, etik tartışmalar vb. gibi güncel felsefe konuları yer alabilir. Ayrıca bilgelik, adalet, çalışkanlık vb. erdemler giriş kısmında ya da etik konusunda yer almalıdır. Erdemleri bilmek ve uygulamak arasındaki farkın üzerinde durulması diğer programlarda olmadığı için felsefe dersi kapsamında önemlidir. Felsefenin yaşam ile olan ilişkisi bağlamında gereklidir.” (Ö6)

Günlük hayatta tartışılma fırsatı olan ve her an öğrencinin karşısına çıkabilecek konuların öğretim programında yer alması, öğrencilerin ilgisini çekmek açısından oldukça önemlidir. Başta etik sorunların tartışılması ile erdem gibi soyut bir kavramın teoriden uygulamaya geçmesini sağlamak felsefe dersinde kazandırılması gereken amaçlardandır. Bununla da ilgili olarak gelen görüşlerden biri de içeriğin pratik yaşama daha fazla yaklaştırılmasına ilişkindir. Bu bağlamda Ö2'nin ‘içerik günlük hayat ile ilişkilendirilmelidir’ görüşü aşağıda sunulmuştur:

“...felsefenin günlük yaşam ile bağı daha iyi kurulmalıdır. Felsefenin tanımının yapılip günlük hayatta ne işe yarayacağını vurgulamak gerekmektedir. Hatta bu bütün dersler için geçerlidir. Öğrencilerden en çok duyduğumuz şey şu oluyor ben tarih öğreniyorum da tarih benim ne işime yarayacak. Felsefede de benzer şey var bu benim ne işime yarayacak. Yine orada öğretmene yol gösterecek bir harita olması lazım. Öğrenciye ne anlatılabileceği verilmeli. Günlük hayatta ne işe yarar. Öğrenci günlük hayatta ne işe yarayacağını farkına varırsa o dersi dinleme veya derse katılma açısından daha motive olacağını düşünüyorum. Felsefenin günlük hayattaki yeri yetersiz. Bu konu derinlemesine örneklendirilip işlenmesi lazım...” (Ö2)

Ö7 de benzer şekilde içeriğin günlük yaşamla ilişkilendirilerek teorik monotonluktan kurtulması gerekliliği üzerinde durmuştur. Bu hem bir eleştiri hem de bir katkı olarak değerlendirilebilir. Ö7'nin görüşleri şu şekilde ifade edilmektedir:

"Terimleri, tanımları ezberlemekten ziyade günlük hayatla daha fazla bağlantı kurularak yaşama hazırlanmalıdır. Genel olarak baktığımızda öğrenciler bu benim. ne işime yarar mantığıyla konuya yaklaşmaktadır. Genel olarak felsefe dersi üzerine varolan ön yargılar kavram karmaşası yaşandığında da daha fazla olmaktadır. Öğrenci düzeyine daha fazla indirgenmelidir." (Ö7)

İçerik ile ilgili bir başka olumsuz değerlendirme içeriğin güncel olmadığına ilişkindir. Aşağıda Ö4'ün bu kapsamdaki ifadesi şu şekildedir:

"Güncel olduğunu düşünmüyorum. Konular çok teorik şekilde ele alınıyor. Son dönem konulara yer vermek gerekir. Aksi halde öğrencilerin ilgisini çekmek zor oluyor." (Ö4)

Bir başka olumsuz görüş ise "içerik açıklamalarının yetersiz oluşu"na ilişkindir. Bu tespiti yönelik Ö6'nın değerlendirmesi aşağıdaki gibidir:

"Felsefenin anlamını açıklar kazanımında d- maddesinde yer alan açıklamada "Bilişim teknolojileri kullanılarak 'Filozof kimdir?' sorusuna ilişkin bir sunum hazırlanması ve sunumun sınıf ortamında paylaşılması sağlanır" ifadesi geçmektedir. Burada bu şekilde bir açıklamanın yer alması öğretmene yapacağı şeyle ilgili bir bilgi vermekte ancak kazanımla ilişkisi bulunmamaktadır. Çünkü kazanımın bilgisayar becerileri ile felsefe öğretimine yönelik değerlendirildiğinde ya da sadece bilgisayar becerilerini geliştirmeye yönelik olması durumunda bahsi geçen içerik açıklaması verilebilir. Bu örnek yoğurt yemenin öneminin kavranmasına ilişkin bir kazanımda yoğurdun kaşık ile yenilmesi gerektiğine ilişkin bir içerik açıklaması sunmaya benzetmektedir." (Ö6)

Kısaca felsefe dersi öğretim programının 10. sınıf düzeyine yönelik elde edilen bulgularda, içeriğin kazanımlar ile örtüştüğü ancak güncel konular, günlük yaşam ile ilişkili meselelerde de program bazında öğretmenlere yol göstermesi gerektiği tespit edilmiştir. İçeriğe ilişkin felsefe öğretmenlerinin görüşlerine yer verdikten sonra bir diğer boyut olan eğitim durumları boyutuyla ilgili bulgulara yer vermek gerekmektedir.

Ortaöğretim Felsefe Dersi (10. Sınıf İçin) Öğretim Programının Eğitim Durumları Boyutuyla İlgili Bulguları

Öğretim programının öğretme-öğrenme süreci ile ilgili görüşleri felsefe grubu öğretmenleri aracılığıyla alınırken ders içi-dışı etkinlikler, yardımcı unsurlar ve kaynaklar vb. konular hakkındaki öğretmenlerin derinlemesine görüşlerine başvurulmuştur. Aşağıda Tablo 3'te buna ilişkin görüşler ve frekansları sunulmuştur.

Tablo 3 Programın eğitim durumları boyutuyla ilgili bulguları

Eğitim durumları boyutuna ilişkin görüşler	Görüşler	f
Etkinlik örneği yer almamaktadır	Ö1, Ö4, Ö6, Ö7	4
Önerilen kaynaklar yetersizdir	Ö2, Ö6, Ö7	3
Öğretim programında yöntem-tekniklere yer verilmemiştir	Ö2, Ö5	2
Öğretim programında örnek metin/görsel materyal, karikatür/film önerimi gerekmektedir	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5	4

Tablo 3 incelendiğinde ortaöğretim felsefe dersi (10. sınıf) öğretim programının, felsefe grubu öğretmenleri tarafından, eğitim durumları açısından yetersiz bulunduğu görülmektedir. En fazla gelen görüş, öğrenciye yönelik olarak somut bir uyarının öğretim programında yer almamasına ilişkindir.

Bu kapsamda öğretme-öğrenme durumları boyutunda öğretmenlerin en yetersiz bulunduğu nokta "öğretim programında örnek metin/görsel materyal/ karikatür/ film önerimi gibi önerilerin yer almaması" na ilişkindir. Aşağıda Ö1, Ö3'ün görüşleri sunulmuştur:

"...Karikatürler, fıkralar (felsefi anlam içeren), güzel düşündürücü sözler, aforizmalar, felsefi metin gibi görünmeyen ama içinde felsefi anlamlar içeren metinler konulabilir. Böylece ders, öğrenciler için daha zevkli hale getirilebilir." (Ö1)

"...Daha fazla somut örneklerin ve metinlerin eklenmesi gerekir." (Ö3)

Bir başka olumsuz görüş öğretim programında öğretmenlerin yararlanacağı etkinlik örneklerinin olmamasına ilişkindir. Bu görüşü destekleyecek Ö4'in ifadesi şu şekildedir:

"Sadece kitaptaki bazı etkinlikler var. Kitaptan oku geç bu şekilde öğrenme olmaz. Kitap dışı süreçleri de katacak etkinlikler önerilmeli..." (Ö4)

"...Öğrencilerin akıllarında konuyu somutlaştıracak etkinlik örnekleri yoktur. Bu da konunun teorik ve ezbere dayalı olmasına sebep oluyor..." (Ö7)

Öğretim programında örnek kaynak sunulmaması da öğretmenlerden bazıları tarafından olumsuz karşılanmıştır. Bu doğrultuda Ö6'nın görüşü şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

"Öğretim programında etkinlik örnekleri görmedim. Bazı etkinlik örnekleri olsa iyi olurdu. Ayrıca Nermi Uygur tarafından yazılan "Bir Felsefe Sorusu Nedir?" adlı eserinden başka somut bir kaynak isminin öğretim programında geçmemesi sorun teşkil etmektedir." (Ö6)

Son olarak 'öğretim programında yöntem ve tekniklere yer verilmediğine ilişkin öğretmen görüşleri tespit edilmiştir. Burada öğretmenlerin felsefe dersinde çağdaş eğitim yaklaşımlarını kullanmak istedikleri görülmektedir. Bu bağlamda Ö2 düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

"... Münazara önerebilirim. Öğretim programında önerilmiyor. Bu tür tartışmalar öğrenciler için iyi olabilir..." (Ö2)

Son boyut olan sınama durumları hakkında öğretmen görüşlerine yer vermek oldukça önemlidir. Çünkü bu boyutta öğretmenler, belirlenen kazanımlara göre, içeriğin ne derece kazanıldığını tespit etmede önemli bir araçtır.

Ortaöğretim Felsefe Dersi (10. Sınıf İçin) Öğretim Programının Sınama Durumları Boyutuyla İlgili Bulguları

Öğretim programının sınama durumları boyutuyla ilgili bulguları sunulurken felsefe grubu öğretmenlerinin ölçme değerlendirme yaklaşımları, ölçme değerlendirme örnekleri, ölçme-değerlendirmede ürün-süreç odaklılık vb. konular hakkındaki görüşleri tespit edilmiştir. Aşağıda Tablo 4'te buna ilişkin görüşler ve frekansları sunulmuştur.

Tablo 4 Programın sınama durumları boyutuyla ilgili bulguları

Değerlendirme boyutuna ilişkin görüşler	Görüşler	f
Ölçme örneklerine yer verilebilir	Ö1, Ö4, Ö6	3
Ölçme değerlendirme kısmı yol göstericidir	Ö2, Ö3	2
Ayrı bir ölçme değerlendirme bölümü eklenmemiştir	Ö6	1
Ürün odaklı yaklaşım yerine süreç odaklı yaklaşım benimsenmelidir	Ö5, Ö7	2

Tablo 4'te görüldüğü gibi ağırlıklı olarak yetersizliklerden bahsedilmektedir. Sınama durumuna ilişkin en fazla dile getirilen yetersizlik ölçmeye ilişkin örneklerin olmamasına yöneliktir. Yine Tablo 4 incelendiğinde felsefe grubu öğretmenleri öğretim programındaki ölçme tekniklerine ilişkin örneklerle ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Ders kitabında bu tür örnekler olsa da öğretim programında detaylı örnekler olması oldukça önemlidir. Aşağıda Ö1'in bu madde ile ilgili görüşüne yer verilmiştir:

"...Bunların pekişmesi adına bulmaca, doğru-yanlış, boşluk doldurma tarzı sorulara yer verilebilir. Ben derslerimde felsefi bulmaca etkinliklerine önem veriyorum çünkü öğrenciler çok zevk alıyorlar ve yapmak için araştırıyorlar. Ancak bulmakta zorluk çekiyorum. MEB kitabında da her ünite sonuna konulsa bence ders zevkli hale gelebilir ilgi çekmek anlamında..." (Ö1)

"... Ölçme ve değerlendirme kısmının teorik olduğundan bahsetmiştim. Bununla ilişkili olarak örnek etkinliklere yer verilmelidir..." (Ö6)

Bir başka noktada öğretmenlerden bazılarının sınav durumları bakımından öğretim programını yol gösterici bulduğu söylenebilir. Ö3'ün bu bağlamda ifade ettiği görüşler aşağıda sunulmuştur:

"... Ölçme ve değerlendirme ile ilgili öğretim programı yol göstericidir ve uygundur..." (Ö3)

Ö2'nin görüşlerinde de öğretim programının yol gösterici olduğu belirtilmekte ancak çoktan seçmeli değerlendirme yaklaşımının öğrencinin bilgisini ölçmede daha etkili olduğunu bildirilmektedir.

"... Programda ölçme değerlendirme kısmı yol göstericidir. Ancak sınavların test olması lazım. Doğru yanlış soru şeklinin yanlış olduğunu düşünüyorum. Hiç uygulamam. Boşluk doldurmayı, eşleştirmeyi de kullanmam. Bunlar biraz öğrenciye puan vermek, not vermek için sorulan sorular gibi geliyor bana. Öğrenciler birkaç şey yapsın puan alsın da sınıfta kalsın. Klasik ve test haricindeki sorular bu amaçla soruluyor gibi geliyor bana. Klasik soru ile de düşünen sorgulayan öğrenciyi tespit etme imkanına sahip oluyorsunuz. Öğrencinin öğrenip öğrenmediğini ama ölçmez. Klasik sorular öğrencinin analiz yapıp yapamadığını, öğrendiklerini kullanıp kullanmadığını gösterir. Bunu testte de görürsün ama klasikte daha net görürsün..." (Ö2)

Burada öğretmenin kendi kişisel tecrübesinden hareketle öğretim programında belirtilen görüşlerden farklı bir bakış açısına yöneldiği görülmektedir. Öğretim programında özellikle teorik anlamda alternatif değerlendirme yöntemlerine yönelmesi gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu görüş ile birebir zıt olan bir başka görüşte ise ölçme ve değerlendirmenin ürün odaklı değil de süreç odaklı olması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Ö5'in buna ilişkin görüşleri aşağıda yer almaktadır:

"... Sınavlarda daha çok yorum odaklı sorular sorulmalı. Bilgi soruları yerine yorum, bağlantı kurma soruları üzerinde durulmalıdır. Yani ürün odaklı değil de süreç odaklı ölçme-değerlendirme uygulamaları kullanılmalıdır." (Ö5)

Öğretim programında bu bilgi teorik anlamda yer almasına rağmen yeterli düzeyde uygulama örnekleri sunmamaktadır. Bununla örtüşecek şekilde Ö6'nın görüşlerinde de felsefe dersi öğretim programının 10. ve 11. sınıflar için bir arada yer alması bahsi geçmekte, burada 10. sınıf için ayrı bir ölçme değerlendirme önerisinin yer almaması eleştirilmektedir. Bu konuda Ö6'nın görüşleri şu şekildedir:

"Öğretim programında 10. sınıf için ayrı bir ölçme değerlendirme önerisi yer almamaktadır. Ölçme ile ilgili yönerge 10. ve 11. sınıf felsefe dersi öğretim programları için genel olarak verilmiştir. En önemli maddelerden birisi bence "ölçme ve değerlendirme sürecinde azami çeşitlilik ve esneklik anlayışıyla hareket edilmesi" görüşüdür. Burada öğrencileri tek tip şekilde ölçmemek gerektiği vurgulanmaktadır. Ancak ölçme örneklerine bu konuda yer verilmesi gerekmektedir..." (Ö6)

Ölçme-değerlendirme kısmı öğretim programında daha çok teorik temelli kalmış ve öğretmenlere somut örnekler sunacak şekilde düzenlenmemiştir. Öğretmenlerin beklentisi onlara yol gösterecek örnek ölçme-değerlendirme araç-gereçleri ile yöntem-teknikleridir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada programın uygulayıcılarının 2022-2023 eğitim-öğretim yılındaki görüşlerine başvurulmuştur. Öğretim programının uygulanmasından en az dört yıl geçmiş olması araştırmacılara değerlendirme yapmak için yeterli bir süre tanımıştır. Afyonkarahisar ili Merkez, Çay ve Bolvadin ilçelerinde görevli felsefe öğretmenlerinin 10. sınıfta yer alan felsefe dersi öğretim programının kazanım, içerik, eğitim durumları ve sınav durumları boyutlarına yönelik görüşleri sunulmuştur. Elde edilen bulgular çerçevesinde ortaöğretim felsefe dersi öğretim programının 10. sınıflar için olan kısmı kazanım ve içerik açısından yeterlidir. Eğitim durumları ve

sinama durumları bakımından ise bazı eksiklikleri barındırmaktadır. Kazanım açısından öğretim programı içerik ile örtüşmekte, öğrenci seviyesine uygun, açık ve anlaşılırdır.

Bayrak ve Duruhan'ın (2015, s.9) gerçekleştirdiği çalışmada 11. sınıf düzeyinde felsefe dersi öğretim programının kazanımları hakkında öğretmen görüşlerine de yer verilmiştir. Bu çalışmada öğretmenlerin % 67'si kazanımları olumlu yönde iyi olarak değerlendirirken, %33'ü de kazanımları olumsuz yönde değerlendirmektedir. Benzer şekilde Oktay ve Şakar'ın (2014, s.111) öğretmen görüşlerine göre kazanımlar için elde ettiği bulgularda da olumlu görüşler ağırlıklıdır. Çalışmaların farklı düzey (10. sınıf) ve yıla (2018) yönelik bir öğretim programı ile ilgili olduğunun altını çizmekle birlikte benzer sonuçların çıktığını belirtmek gerekmektedir. Az da olsa sınırlı sayıda öğretmen, kazanımlar hakkında, bilişsel alanın dışına çıkamadığını ifade etmiştir. Duyuşsal ve psikomotor alana yönelik kazanımlar bu programa da eklenememiştir. Benzer bulgular 1992 yılındaki son sınıfta görülen felsefe dersi öğretim programı ile ilgili dile getirilmiştir (Dombaycı, 2002, s.156; Dombaycı, 2008, s.165).

Manav'ın (2017, s. 127-128) yaptığı çalışmada 2018 yılı felsefe dersi öğretim programının 10. sınıf kısmının revizyondan önceki yani 2017 yılındaki hali incelenmiş, burada da kazanımların bilişsel ağırlıklı olduğu yönünde bulgular ortaya çıkmıştır. Manav (2017) çalışmasında bilişsel düzeyin ağırlıklı olduğu bir öğretim programında öğrencilerin bilgiyi ezberlemesi ve bunun sonucunda ise derse ilgilerini kaybetme gibi sorunların ortaya çıkabileceğini ifade etmektedir. Sorunun çözülmesi için öğretim programındaki kazanım düzeylerinin yeniden gözden geçirilerek kazanımların dağılımlarındaki denge sağlanmalıdır. Böylece sadece bilişsel ağırlıklı kazanımlar yerine, farklı boyutlarda da kazanımlara yer verilmelidir. Duyuşsal alana yönelik felsefeyi sevmek, eleştirel bakışa karşı olumlu tutum sergilemek, araştırmayı önemsemek gibi duyuşsal boyutta kazanımlar eklenebilir. Ayrıca bilişsel düzeyde doğruluk, özgürlük, adalet vb. kavramların felsefe dersinde öğretilmesiyle beraber bu kavramların sevilmesi (duyuşsal) ile uygun şekilde kullanılması (psikomotor) için gerekli kazanımlar ve içerik oluşturulabilir. Az sayıda öğretmen görüşünde ise kazanımların öğrenci seviyesine uygun olmadığı, kazanımlarda düzeltmeler yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

İçerik boyutuna ilişkin gelen görüşlerde ise içeriğin kazanım ile örtüştüğü, içeriğin öğrenci düzeyine uygun olduğu gibi görüşler öne çıkmaktadır. Öğretmenler içeriğin yeterli olduğunu düşünmekte hatta mümkün olduğu kadar sade bir içerik tercih etmektedirler. Bayrak ve Duruhan'ın (2014, s.10) gerçekleştirdiği çalışmada, 11. sınıf düzeyinde felsefe dersi öğretim programının içeriği hakkında öğretmen görüşlerinde çok yüksek bir oranda (%92) olumsuz görüş karşımıza çıkmaktadır. Yine bu çalışmanın 11. sınıf düzeyindeki felsefe öğretim programına yönelik olduğunu hatırlatmak gerekmektedir.

10. sınıf felsefe dersi öğretim programına gelen eleştiriler de olmuştur. Eleştirilerden birisi içeriğin günlük yaşam ile ilişkilendirilmesi gerekliliği üzerinedir. Böylece öğretim programının güncel meseleler çerçevesinde felsefi konularla bağdaşacak şekilde düzenlenmesi, öğrencilerin dikkatini çekmesi ve işlevsellik kazandırması üzerinde durulmaktadır. Bazı öğretmenler ise günlük yaşamla ilişkilendirmek hatta güncellik kazandırmak adına yapay zekâ ya da uygulamalı etik meselelerin öğretim programında içerik olarak yer alabileceğini belirtmişlerdir. Önder ve Şakar'ın (2014, s.111), 11. sınıf 2009 felsefe öğretim programı üzerine yaptığı çalışmada, öğretmenler, içerikte güncel konuların yer aldığını %41,8 oranıyla ifade etmişlerdir. Bununla birlikte Önder ve Şakar'ın (2014) çalışmasında öğretmenler, öğretim programının içerik boyutuyla öğrencilerde var olan bilgileri açığa çıkartmadığını, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını göznetmediğini ve içeriğin açık-anlaşılır olmadığını belirtmişlerdir.

Eğitim durumları boyutunda ağırlıklı olarak eksiklikler bildirilmiştir. En fazla gelen görüş öğretim programının örnek metin/görsel materyal, karikatür/film önerisi vb. somut örnek sunmada yetersiz kaldığına yöneliktir. Ayrıca yine gelen eleştirilerden birisi ise etkinlik örneklerinin öğretim programında sunulmamasına ilişkindir. Çalışmada ulaşılan bir diğer önemli sonuç ise öğretim programı içerisinde yeterli kaynak önerisinde bulunulmamasına yönelik gelen eleştiriye ilişkindir.

Bu bağlamda bazı öğretmenler yararlanılacak ek kaynak konusunda sorun yaşamaktadırlar. Benzer şekilde ders kitabı haricinde yardımcı materyallerin olmadığı bazı öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Dersin somutlaştırılması açısından video, resim, heykel vb. görsellerin hatta işitsel materyallerin hazırlanması hem öğrenci hem de öğretmen açısından dersin somutlaştırılmasında yardımcı olmaktadır.

Kısaca eğitim durumları açısından öğretmenlerin beklentileri ile mevcut olan arasında farklılık olduğu söylenebilir. Felsefe dersinin öğretimine ilişkin konu ile ilgili görsellerin öğretim programına eklenmesi öğrencilerin ilgisini çekebilmekte ve daha kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bazı felsefe grubu öğretmenleri bu durumun altını çizmektedir. Öğretmenlerin görüşüne ek olarak öğretim programı ile paralel giden öğretmen kılavuz kitapları ile öğretmenlere ek destek sağlamak gerekir. Günümüz koşullarında uzman sayısının arttığı eğitim sistemimizde, bu uzmanlardan yararlanılarak bu tür uygulamaların yaygınlaştırılması gerekmektedir. Böylece önerilen film ile hangi sorularla öğrenci nasıl yönlendirilmelidir? Ya da örnek okuma metninden hangi sıra ile hangi aşamalardan geçilerek ders süresi daha etkili bir şekilde kullanılabilir? vb. sorularına yanıt alınmış olunur.

Eğitim durumları, öğretmen ile öğrencinin aktif etkileşimde bulunmasını sağlayan öğretmen ile öğrencinin birlikte bir şeyleri yaptığı kısmı oluşturmaktadır. Kadioğlu (2021, s.8) felsefe öğretmeni ve öğrencilerinin tartışma yapmak, birlikte keşfetmek, paylaşmak, genellemek, açıklama yapmak gibi yapması zorunlu olan deneyimleri bu derste pratik etmeleri gerekliliğine değinmektedir. Yine bu süreçte felsefe öğretmeni öğrencilerin sorgulama ve açıklama arayışlarını teşvik etmeli, onlara güven duygusu vermeli ve sunduklarına saygı göstermelidir. Böylece öğretmen ve öğrenci etkileşimi en etkili şekilde bu kısımda gerçekleşmektedir.

Sınama durumları boyutuna ilişkin görüşlerin başında ölçme örneklerinin verilmesi gerekliliği karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte bazı öğretmenler ise sinama durumu boyutunun yol gösterici olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak öğretim programı incelendiğinde felsefe dersi öğretim programının sinama durumları kısmının teorik kaldığı görülmektedir. Bu görüşü bildiren bir öğretmen bulunmaktadır. Ölçme değerlendirmeye ilişkin öğretim programında test, eşleştirme, doğru-yanlış gibi soruların olduğunu söyleyen öğretmenler muhtemelen ders kitabındaki örnekleri göz önünde bulundurmışlardır. Ancak bu çalışmanın ana konusu ders kitabı değil öğretim programıdır. Bu bağlamda bazı öğretmenlerin ders kitabı, öğretim programı ayrımını karıştırmış olabilecekleri akıllara gelebilir. Bu tür sorunların çözümü için hizmet içi eğitimler düzenlemek oldukça önemlidir.

Genel hatları ile değerlendirildiğinde görüşmelerde öğretmenler 10. sınıfa yönelik felsefenin ne olduğunu kavratıcı ve kavramsal olarak tartışmalara açık bir dersin eklenmesini olumlu karşılamışlardır. Bu dersin öğretim programına ilişkin görüşler ağırlıklı olarak olumludur. Ancak bahsi geçen eleştirilerin de göz önünde bulundurulması sonraki öğretim programlarında güncellenmesi, felsefe dersinin daha etkili hale getirilmesi adına oldukça önemlidir.

Öneriler

Çalışma sonucunda ulaşılan bulgulardan hareketle aşağıdaki önerilere yer verilebilir.

1. Kazanım sayıları yeterli, öğrenci düzeyine uygun gibi görüşler gelmesine rağmen kazanımların daraltılması ve düzeltilmesi gerektiğine yönelik görüşler de bulunmaktadır. Kazanımların bu gelen görüşler doğrultusundaki eksik yönleri düzeltilmelidir. Bunlardan biri olan sadece bilişsel alana yönelik kazanımların hazırlanmasına ilişkin eleştirilere bağlı olarak öğrencilerin tutumlarını etkileyecek duyuşsal alana ilişkin ek kazanımlar oluşturulabilir. Hatta metin okuma ve yazma gibi kazanımların olması sebebiyle psikomotor alanı da kapsayacak şekilde kazanımların kapsamı geliştirilebilir. Kazanımların, mevcut sayısının yeterli olduğu belirtilmekle birlikte, kazanımlar arasında konuların ortak yönlerinin mümkün olduğunca sınırlandırılması gerekmektedir.
2. Kazanımların kapsamında belirtilen içerik ile ilgili açıklamalar gözden geçirilmelidir.

3. Konunun içeriği güncel meseleler ile güncellenebilir. Ayrıca günümüze yönelik öğrencilerin ilgilerini çeken konular eklenebilir. İçeriğin günlük hayat ile ilişkilendirilmesi sağlanabilir.
4. Öğrencilerin felsefe dersine daha aktif katılacakları, dersi işlerken eğlenecekleri etkinlikler oluşturulabilir. Bu tür etkinlikler ile öğrenciler arası uygun tartışma ortamlarının oluşturulması sağlanarak öğrenci-öğrenci etkileşimi güçlendirilebilir.
5. Felsefe dersine yönelik ders kitaplarının dışında yardımcı materyalleri (video, müzik, fotoğraf, örnek metinler, karikatürler, heykel vb.) içeren içerik arşivleri artırılabilir. Öğretmenlere öğretim programında buna yönelik örnekler sunulabilir. Böylece öğretmenlerin dersi daha planlı işlemeleri ve öğrencilerin dersi daha iyi somutlaştırmaları sağlanabilir.
6. Ortaöğretim felsefe dersi (10. sınıflar için) öğretim programına öğretmen ve öğrencilere yol gösterecek kaynak önerileri eklenebilir.
7. Bir sonraki hazırlanacak felsefe dersi öğretim programı için yapılan tüm çalışmalar daha etkili incelenip yeni öğretim programında göz önünde bulundurulabilir ve pek çok üniversitenin ilgili bölümlerinde çalışan kişilerin görüşlerine başvurulabilir.
8. Felsefe dersi öğretim programı üzerine yapılan çalışmalar artırılmalı özellikle daha fazla örneklem üzerinden incelemeler yapılmalıdır. Ayrıca görüşlerin cinsiyet, mesleki kıdem, mezun olunan lisans türü, çalışılan okul türü vb. değişkenlere göre değişip değişmediği tespit edilebilir.
9. Felsefe alanında hizmet içi eğitimler artırılabilir, öğretmenlerin kazanım, öğretim programı, içerik, ders kitabı gibi ayrımları daha etkili anlamalarına yönelik hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.

Yazar Katkı Oranları

Çalışmaya 1. Yazar: %50, 2. Yazar: %50 oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı

“Ortaöğretim Felsefe Dersi (10. sınıflar için) Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri: Afyonkarahisar İli Örneği” başlıklı makalemizin herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur. Yazarlar arasında da herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Bayrak, İ., & Duruhan, K. (2015). 2009 yılında hazırlanan felsefe öğretim programına ilişkin felsefe öğretmenlerinin görüşleri (Sivas ili örneği). [The Views of Philosophy Teachers Towards the Philosophy Teaching Programme Prepared in 2009 (Sample of Sivas City)]. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (1), 1-19. <https://dergipark.org.tr/pub/susbid/issue/17335/181026>
- Beydoğan, H. Ö., Cihan, M. & Taşdemir, A. (2006). Lise felsefe öğretim programının öğretmen ve öğrenci görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi. [The Evaluation of High-School Philosophie Education Programme According to Opinions of Teachers and Students]. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 7(2), 17-37. <https://www.acarindex.com/pdfs/499809>
- Biçer, B. (2013). Öğretmen görüşlerine göre felsefe öğretim programı ve uygulama sürecinde karşılaşılan sorunlar. [According to Teachers Views, Philosophy Teaching Program and Difficulties Faced in The Application Process]. Akademik Bakış Dergisi, (38), 1-18. <https://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423867729.pdf>
- Demircioğlu, A., & Duman, E. Z. (2013). 1935 ve 2009 felsefe öğretim programlarına göre yazılmış ders kitaplarındaki çeşitli felsefe kavramlarının karşılaştırılması. [Comparison That Various Philosophic Concepts in the Textbooks Which Had Written According to 1935 And 2009 Philosophic Curriculum]. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2(2), 271-277. https://arastirmax.com/tr/system/files/dergiler/116393/makaleler/2/2/arastirmx_116393_2_pp_271-277.pdf
- Dombaycı, M. A. (2013). Felsefe için öğretim programı & öğretim programı için felsefe. B. Çotuksöken – H. Tepe (Yay. Haz.). Çocuklar için felsefe eğitimi içinde. (135-160). Pegem.
- Dombaycı, M. A. (2008). Türkiye’de ortaöğretimde felsefe öğretiminin değerlendirilmesi, [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

- Dombaycı, M. A. (2002). Ortaöğretimde öğretim ilke, yöntem ve teknikler açısından felsefe öğretimi, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Dombaycı, M. A., & Kızıltan, Ö. (2017). Felsefe Grubu Eğitimi Lisans Programlarının Karşılaştırılması. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(25), 265-288. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12247>
- Duman, E. Z. (2023). Cumhuriyet dönemi felsefe dersi öğretim programlarında mantık konularının yeri. M. A. Dombaycı, O. Bayraktar ve Ö. Kızıltan (Ed.). *Türkiye’de felsefenin 100 yıllık eğitimi içinde*. (261-275). Pegem.
- Geray, H. (2011). *Toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlere giriş-iletişim alanından örneklerle*. (3. b.). Genesis Kitap.
- Gözütok, F. D. (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ekinoks.
- Fidan, N. (2012). *Okulda öğrenme ve öğretme*. (3.b). Pegem.
- Kadioğlu, S. (2021). Felsefe öğretiminde mizahın yeri ve önemi. E. Z. Duman - F. Manav (Ed.). *Felsefe grubu eğitimi araştırmaları içinde*. (1-26). Pegem.
- Kızıltan, Ö. (2022). Geleceğin eğitimi ve felsefe. M. Günay (Ed.). *Antik çağdan günümüze eğitim felsefesi tartışmaları içinde*. (217-234). Pegem.
- Kızıltan, Ö. (2020). Felsefe öğretiminin tarihçesi ve uygulanan felsefe dersi öğretim programlarının yapısı. F. Manav (Ed.). *Ana hatlarıyla felsefe grubu öğretimi içinde*. (17-52). Pegem.
- Kızıltan, Ö. (2012). Felsefe öğretimi sorunları ve yeni yaklaşımlar. [Problems of Teaching Philosophy and New Approaches]. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 336-337. <http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/36a.kiziltan.pdf>
- Koç, E. (2020). Felsefe öğretimine giriş. F. Manav (Ed.). *Ana hatlarıyla felsefe grubu öğretimi içinde*. (3-16). Pegem.
- Koçer, H. (2019). 2018 felsefe öğretim programının öğretmen ve öğrenci görüşleri açısından değerlendirilmesi - Adana örneği. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Manav, F. (2018). An investigation into the 11th grade national philosophy curriculum in Turkey. *Journal of Education and Training Studies*, 6(12), 247-254. <https://doi.org/10.11114/jets.v6i12.3672>
- Manav, F. (2017). Ortaöğretim felsefe dersi 2017 yılı öğretim programının 10. sınıf düzeyinin değerlendirilmesi. E. Hamarta, C. Arslan, S. Çiftçi, O. Köksal ve A. N. Çoklar (Ed.). *Eğitim araştırmaları içinde*. (126-133). Pegem.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan (Çev. Ed.). Nobel.
- Milles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. (2nd ed). Sage.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). Ortaöğretim felsefe dersi (10. ve 11. sınıflar) öğretim programı. *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Tebliğler Dergisi*, 81(2726), 1176.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). Ortaöğretim felsefe dersi (10. ve 11. sınıflar) öğretim programı. *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Tebliğler Dergisi*, 80(2718 Ek), 1624.
- Oktay, A. S., & Şakar, Ö. (2014). Ortaöğretim 11. sınıf felsefe dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi 'Isparta örneği'. [Evaluation On Opinion Of The Teachers About Programme On Philosophy Courses At 11. Grade In Secondary Education "Isparta Example"]. 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 3(9), 103-116. dergipark.org.tr/download/article-file/59661
- Turgut, M. F., & Baykul, Y. (2010). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem.
- Uygur, N. (1988). *100 soruda Türk felsefesinin boyutları*, (2. b.). İstanbul: Gerçek.
- Ünsal, S. (2016). Orta öğretim felsefe dersine yönelik öğretmen görüşleri: kazanımlar, sorunlar ve çözüm önerileri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 3171-3192. <https://doi.org/10.15869/itobiad.264038>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, (8. b.). Seçkin.

Extended Abstract

Necessary arrangements in Turkish educational system's intellectual development is provided by education of philosophy group. By education of philosophy group, it is aimed to question the human himself, life and existence of it, the information etc. ; to understand and evaluate an individual inside the society and their relationships; to realize

an individual's own emotions and human's emotions and capacity in general; and finally to comprehend the mind's principles and boundaries (Dombaycı ve Kızıltan, 2017, s.269). In this type of education, it is expected from one to face different subjects and concepts with a creative, analytical, synthetic and quizzical manner. Here, philosophy has an effect in on humans in the aspect of giving a meaning and guidance to human life. Philosophy helps shaping semantic world of human and helps them to comprehend their existential reality by discussing search of identity, meaning of life and the axiological values (Koçer, 2019, s.13). We are trying to supply philosophy's goals and concepts with philosophy lesson in education.

Along with philosophy lesson having a vast boundary in terms of subject area, it fails to get the attention of students and it hasn't been given the sufficient importance as it's an information that requires them to think about many problems that have been discussed in historical process (Kızıltan, 2012, s.336-337).

In this study, teachers' opinions about the 10th grades part of curriculum of philosophy lesson in secondary school (10th and 11st grades) that was accepted in 19 January 2018, decision number 27 were consulted to make philosophy lesson more efficient. Curriculum of philosophy has been in operation since 2018-2019 educational year and philosophy teachers has achieved sufficient experience. In this way, with this study, 10th grades part of curriculum of philosophy that is being operated is examined in line with teachers' opinions.

This study was carried out by using qualitative research pattern. In qualitative research, it is aimed to determine the perceptions, thoughts and events in a realistic and holistic way by using data collection techniques such as observation, interview, documental analysis etc. (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.39). However, total universality in social phenomenons can not be referred to as social phenomenons can vary in time. In qualitative research, the process can only be evaluated by presenting the individuals' views about the researched topic (Glaser ve Strauss, 1967; Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.40). Basic qualitative research pattern among qualitative research patterns was used. According to Merriam (2013, s. 22-23); with a category like basic qualitative research, people's experiences about a situation can be approached in applied fields such as education, medicine, administration etc. In this study, basic qualitative research pattern was benefitted as teachers' opinions about curriculum were to be consulted.

Study group is consisted of philosophy teachers working in education of philosophy group in government schools in Afyon province. In this way, data was collected from 7 teachers lecturing philosophy in Afyon province, Çay, Bolvadin and Central districts in 2022-2023 educational term. In the study, as the data collection tool, semi structured interview form that was developed by the researchers were benefitted from. Draft interview questions were prepared in line with the information that has been gained by the literature review was prepared. The prepared form was examined by one expert of "Curriculum and Education", one expert of "assessment and evaluation", one expert of "Education of Philosophy Group" and finally a group of expert faculty members who are working in "Turkish Education" department. In line with expert opinions, some of the questions were edited in line with the study's aim and content, some questions were emitted and "Semi Structured Interview Form" with 4 open-ended questions and 3 sub questions was created. Using this form, teacher opinions about the content, learning outcome, educational background and evaluational background of philosophy curriculum in 10th grades were consulted.

After examining the opinions of teachers of philosophy group in terms of learning outcomes of the curriculum, it can be claimed that they are sufficient. According to teachers, learning outcomes are sufficient, numerically. They are obvious and comprehensible. Despite the mostly positive opinions some negative opinions were encountered. While some teachers claim that learning outcomes should be narrowed and lessened, some other teachers claim that learning outcomes in their current form should be edited. Finally, it can be said that there is a criticism about learning outcomes being mostly cognitive level. According to the findings about the content of the curriculum, it has been found out that the content is appropriate to the students' level, it corresponds to the curriculum and the content is sufficient. At the beginning of the negative opinions about the content, it is stated that the content isn't related with current daily life. Another negative opinion about the content of the curriculum is the insufficient descriptions of the content. Opinions about educational background is mostly negative. One of the most common negative opinions about educational background is the lack of a sample activity in curriculum. Finally, opinions about evaluational background of the curriculum are discussed in this study. One of these opinions is including some examples of assessment and evaluation in the curriculum.

Affective and psychomotor learning outcomes should be included in the curriculum besides the learning outcomes that has been prepared in line with cognitive field. Content about the learning outcomes and the related descriptions should be revised and edited. Content of the topics should be updated with recent events. Activities that enable students to be more active and to have fun during the lesson should be created. In these activities, discussion setting among students should be created and students should be encouraged to interact with the group. Subsidiary materials different than course books (video, photo, sample texts, cartoons, sculpture etc.) should be created to enable teachers to lecture a more prepared lesson and to enable students to embody the lesson in a better way. Studies on curriculum of philosophy should be increased and especially studies with more samples included should be carried out. Also, it should be pointed out whether the opinions vary in terms of variables such as gender, professional seniority, graduation type of bachelor's degree, type of employed school etc.